

УДК 811.111'367.625:165.194

АСПЕКТУАЛЬНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ КОГНІТИВНИХ ДІЄСЛІВ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Ірина Ділай

Львівський національний університет імені Івана Франка

У статті розглядаються аспектуальні класи когнітивних дієслів англійської мови. Увага зосереджена на аспектуально неоднозначних дієсловах – когнітивних дієсловах стану, які допускають вживання у формах тривалого виду за відповідної контекстуальної підтримки. Встановлено номінативні передумови та вплив історичних мовних процесів на формування складу стативних дієслів у сучасній англійській мові. Запропоновано способи розпізнавання аспектуальної характеристики дієслів. На основі фактичного матеріалу доведено умовність таксономічного поділу дієслів за аспектуальною ознакою.

Ключові слова: аспектуальність, когнітивні дієслова, стативні дієслова, аспектуальні класи дієслова, перформативи, дієслівне заміщення, градуальність.

Аспектуальність – категорія, яка граматикує релевантні семантичні ознаки процесної ситуації [9, с. 7]. Традиційно поділ когнітивних дієслів відбувався згідно з типами розумової діяльності. Останнім часом поширене структурування дієслів даної групи на дії/стани, тобто, з урахуванням аспектуальної характеристики ментальних предикатів (Т.В. Булигіна, З. Вендлер, Д.Р. Дауті, Л.Б. Нефьодова, Н.К. Рябцева, В.Л. Станкевич та ін.) [2; 14; 15; 11; 3; 5; 6]. Складність дослідження даної групи дієслів полягає у тому, що ментальні процеси і стани важко простежити зовнішньому спостерігачеві, тому судити про них можна лише на основі мовного матеріалу.

Когнітивні дієслова відносять до різних аспектуальних класів (дії, події, досягнення (achievements/accomplishments), стани – за З. Вендлером). Поширені випадки, коли одне дієслово через свою полісемічність може реалізувати різні категоріальні значення (to be thinking – процес, to think that – стан). Мета цієї статті полягає у виявленні та аналізі аспектуально неоднозначних дієслів у межах лексико-семантичної групи когнітивних дієслів, а саме випадків вживання традиційних дієслів стану у формі тривалого виду із залученням корпусних даних.

Як відомо, дієслова стану (стативні, статичні, статуальні) не вживаються у формах тривалого виду. Б. Комрі стверджує, що вживання чи невживання у прогресиві є семантично зумовлене: хоча не у всіх мовах є тривалий вид (аспект), у різних мовах простежується довільний вибір дієслів на позначення стану [9, с. 35]. Згідно з Д.Р. Дауті, стативні дієслова в англійській мові можна категоризувати у чотири семантичні групи: емотивні дієслова, посесивні дієслова, когнітивні дієслова (verbs expressing cognition and mental processes) та дієслова, які позначають існування [11]. Серед когнітивних дієслів-станів Д.Р. Дауті виділяє: believe, desire, forget, imagine, know, mean, realise, recognise, remember, suppose, think, guess, presuppose, recall, regard, suspect, doubt, understand, impress. Р. Квірк та С. Грінбаум у власній

аспектуальній класифікації дієслів виділяють інтелектуальні стани: *believe, know, realise, think, understand* [10, с. 55]. Саме інтелектуальні стани становлять велику групу серед дієслів стану, які не допускають їхнього вживання у формі тривалого виду.

З. Вендлер окреслив часові схеми для дієслів, які не вживаються у формах тривалого виду: стани та досягнення. Хоча дієслова *know* та *recognize* не утворюючи форм тривалого виду не позбавлені водночас здатності передавати дуративну семантику: “One reaches the hilltop, wins the race, spots or recognizes something, and so on at a definite moment. On the other hand, one can know or believe something, love or dominate somebody, for a short or long period. (Можна досягнути вершини пагорба, виграти перегони, помітити або впізнати щось, і т.д. в конкретний момент. З іншого боку, можна знати або вірити у щось, любити або домінувати на короткий чи довгий проміжок часу)” [15, с. 102]. Дієслова *recognise, realise, spot, identify* кваліфікуються як досягнення, що реалізують швидку зміну стану, а дієслова *know* та *believe* – як стани. Запропоновано простий тест на визначення часових схем, який полягає у постановці запитання [14, с. 103]:

At what time did you spot the plane? At 10:53 A.M.
How long did you believe in the stork? Till I was seven.
For how long did you love her? For three years.

У першому випадку реалізується моментатив, два наступні речення вказують на часову „протяжність” стану.

До граматичних характеристик стативних дієслів належить не лише неможливість вживання у прогресиві, але й неможливість утворення наказового способу (* *Know how to swim*), невживання у псевдо-розщеплених (*pseudo-cleft*) реченнях після допоміжного дієслова *do* (пор. *What she did was (to) learn Spanish. / *What she did was (to) know Spanish*). У теперішньому доконаному часі стативні дієслова позначають єдиний суцільний стан справ, у той час як динамічні дієслова вказують на послідовність окремих подій (пор. *I have driven sports cars for years. / I have known the Penfolds all my life*) [10, с. 48]. З дієсловами стану *see, hear, taste, smell, understand* та *remember* для вираження того, що відбувається у момент мовлення, замість форми тривалого виду вживають модальні дієслова *can, could*: *I can smell burning. (* I am smelling burning)*. Д.Р. Дауті вважає, що стативні дієслова не лише не можуть вживатися у наказовому способі, але й не можуть також бути додатком дієслів „примусу” [11]: *I forced John to run. / *I forced John to know the answer*.

Крім того, стативні дієслова вкрай рідко вживаються перформативно. Перформативи – це предикати, які формують висловлювання, еквівалентне дії, вчинку. Перформативи позначають дію, одночасну з моментом мовлення. Згідно з Дж. Остіном, перформативи вживаються у першій особі однини простого теперішнього часу [8]: *On behalf of the company, I apologise for any inconvenience caused*. Прогресив не характерний для перформативів, за винятком нечисленних випадків розмовного емпатичного вживання: *I am warning you*.

Ментальні перформативи – це дієслова, які позначають ментальні процеси: радити, заперечувати, пропонувати, визнавати, припускати, зазначати [1, с. 29]. Ментальні перформативи також кваліфікують як „непрямі” або „квазіперформативи” [2]. Дж. Остін свідомо включив стативне дієслово *know* у перелік перформативів. Включення *know* до перформативів видається неправомірним З. Вендлеру [14]. У “*Say What You Think*” З. Вендлер стверджує, що не лише перформативи надають перевагу теперішньому простому часу [14, с. 34]. Ця риса характерна для дієслів пропозиційного відношення, таких як *believe, know, understand, doubt, remember* та *expect*, і для інших дієслів відношення *love, hate, prefer* та *detest*. Таким чином, надання переваги формі простого теперішнього часу – риса, характерна для

ширшого класу, який охоплює перформативи та дієслова пропозиційного відношення. Як наслідок, дослідник виділяє клас пропозиційних дієслів, що складається з а) перформативів, які за часовою схемою є досягненнями; б) дієслів зі значенням „вирішувати” (група *decide*), які за часовою схемою є також досягненнями; в) дієслів пропозиційного відношення – станів.

З. Вендлер доходить висновку, що відмінності у часових схемах достатньо, щоб розмежувати дієслова мислення (дієслова пропозиційного відношення) та мовлення (перформативи) [14, с. 34]. Окрім того, внесення уточнень у теорію перформативності Дж. Остіна дає змогу З. Вендлеру розмежувати два аспектуальні класи дієслів мислення: стани та досягнення (група *decide*). Для перформативів найпоширенішими заміщувачами (*auxiliaries* за Вендлером) є *make, give* і особливо *issue: to make a statement, to give a promise, to issue a denial*. Хоча існують також форми: *to offer a proposal, to hurl a challenge, to pronounce a verdict, to hand down a decision, to sound a verdict*. Для дієслів мислення, які позначають стан, найпоширенішим заміщувачем є *have: one has beliefs, opinions, suspicions, desires, regrets* тощо. Хоча також існує розмаїття інших форм: “*Take belief. It is like a child: it is conceived, adopted, or embraced; it is ruptured, held, cherished and entertained; finally, if it appears misbegotten it is abandoned or given up*” [14, p. 42].

Ці загалом прийнятні міркування видаються, проте, дещо спрощеними. Слід врахувати факт тісного семантичного зв'язку між дієсловами мислення та мовлення. Мова і мислення перебувають у відношенні гомоморфізму – однієї проекції: усе, що є в мові, можна знайти у мисленні, однак не все, що є в мисленні, позначене мовою. Проміжною ланкою виступають тут ментальні перформативи. Існує думка про те, що загальним компонентом значення перформативних дієслів є не „говорити”, а „ставити до відома” [1, с. 32]. Так чи інакше, дослідники звертали увагу на спорідненість дієслів пропозиційного відношення та перформативів. Можна говорити про широкий клас перформативів або широкий клас пропозиційних дієслів. Об'єднує їх схожість аспектуальної характеристики – невживання у прогресиві, яке залежить не лише від функціонального значення (перформативність, пропозиційність), але насамперед від семантичного значення. Перформативи позначають дію, одночасну з моментом мовлення. Ментальні перформативи – це дієслова, які позначають ментальні процеси. Парадоксально, але саме в таких випадках згідно з нормативною граматикою вживається прогресив. Парадокс ще глибший, коли взяти до уваги той факт, що сучасні дослідники вбачають у прогресиві предикацію, яка виражає не дію, а стан (*stativizing construction*) [12, с. 171]. Видається можливим єдиний висновок: дієслова, які вживаються перформативно, є дієсловами, що актуалізують акціональне значення, а це не допускає вживання прогресиву, оскільки прогресивне вживання має в даному випадку маркований характер (наприклад, емфатична погроза вище) або взагалі веде до втрати перформативної функції (*Can't you see? I am apologizing* – констатація). Як наслідок, простий нетривалий вид у теперішньому часі актуалізує акціональне перформативне значення – дія в момент мовлення.

Зауважимо, що не усі когнітивні дієслова є дієсловами пропозиційного відношення. Семантичне розмежування здійснено З. Вендлером лише у межах функціональної групи пропозиційних дієслів. Тому стани та досягнення – не єдині часові схеми, характерні для когнітивних дієслів.

Невживання у прогресиві – лише зовнішній вияв складної семантичної структури дієслова стану. Очевидно, що саме часова протяжність стану, тривалість у часі унеможливають аналітичну прогресивну форму. Інакше через накладання однакових семантичних характеристик відбудеться їх нейтралізація, фактично – втрата категоріального аспектуального значення. Таким чином, вибір дієслів стану та

нестану в англійській мові є не зовсім довільним. Пояснення цьому слід шукати в історичних процесах, а саме втраті синтетичної структури та набуття аналітичної структури мовою. Обмежена, незначна кількість дієслів стану в англійській мові складається з дієслів, у семантичній структурі яких збереглося залишкове значення тривалості, яке в інших дієслів було перенесено на аналітичну граматичну форму прогресиву. У силу певних заборон, зокрема фонологічного характеру, а також завдяки міцній семантичній структурі дієслова стану не піддавалися семантичній трансформації. Привертає увагу той факт, що дієслова стану у сучасній англійській мові – це дієслова абстрактної та широкої семантики: когнітивні, посесивні, буття, емотивні. Саме абстрактна дієслівна лексика реалізує категоріальні семантичні та граматичні значення.

Проте загальний динамічний характер лексичної семантики вказує на умовність системності дієслів стану. Традиційно виділяють такі ознаки стану: а) стани не мають фазисної структури б) стани тривалі ('ongoing'), протяжні у часі, якщо „їх розглядати із середини” [9, с. 50]; в) стани ненавмисні, неконтрольовані; г) стани незмінні, однорідні [9, с. 49].

Кожен з перелічених вище пунктів можна спростувати.

а) Хоча стани не мають фазисної структури, вони можуть починатися та завершуватися. Початок стану – інцептив, кінець – термінатив, тобто початок та кінець стану є динамічним [9, с. 50].

б) Тест З. Вендлера на стан – питання *How long...?, For how long...?* вказує на тривалість, часову протяжність стану. Тривалість теоретично передбачає межі стану. Дієслова стану належать до неграничних предикатів: важко простежити кінець ментальних станів або почуттів, оскільки вони є неконтрольовані.

в) З одного боку, стани ненавмисні, неконтрольовані: „...while to be able to run is never the same as to run..., it seems to be the case that, in some sense, to be able to know is to know...” (“В той час, як бути в змозі бігти ніколи не те ж саме, що бігти, ... могли знати означає знати...”) [14, с. 105]. Тобто, неможливо знати навмисне чи свідомо. Дієслова стану не позначають вольових актів. З іншого боку, ментальні стани є результатом попередніх ментальних актів, а отже не можна стверджувати про непередбачуваність стану як результату. В.Л. Станкевич приписує волітвний компонент дієсловам, які позначають стан-погляд (рос. „мнение”): *suppose, guess, believe, expect, doubt, intend* [6, с. 28].

г) Стани – незмінні. Б. Комрі порівняв *run* та *know* з погляду фазовості [9, с. 48]. У реченні *John knows where I live* усі фази ситуації однакові, який би проміжок часу не обрали, ситуація залишається незмінною. У реченні ж *John is running* фази неоднакові та поперемінно чергуються. З таким висновком, проте, далеко не усі погоджуються. Сучасна шведська дослідниця К. Альм-Арвіус розглядає натомість поняття градуальності як релевантне для семантичного потенціалу англійського дієслова *know* [7]. Концептуальне значення дієслова є потенційно градуальним, а отже, варіативним. Дослідниця стверджує, що градуальність відображається на внутрішній варіативності семантичної категорії: можуть бути різні ступені знання, простежується прогрес у поступовому зростанні (або зменшенні) знань. Про градуальність свідчить сполучуваність дієслова з прислівниками міри та ступеня, які вказують на якісні або кількісні зміни у вияві ознаки [7, с. 21]:

He knows enough/very little about this subject.

Jane hardly knew her father but James knew him very well.

I knew vaguely/exactly/very well what she meant.

На прогресивне значення вказують *increasingly, more and more, less and less* [7, с. 24]:

They pray that in the coming year, this nation may know increasingly, your place in economic and social affairs.

Окрім того, know як додаток (об'єктний комплемент) у формі інфінітива або герундія дієслів start та begin реалізує інцептивне фазове значення. Grow to know реалізує інхоативне значення. Не існує стабільного знання, воно може як поетапно нарощуватися, так і регресувати, головню через обмежені можливості людської пам'яті: можна забувати forget, no longer know, cease to know. Конструкція learn to know smth/smb виражає процес [7, с. 25]. Таким чином, дієслово know є потенційно градуальним дієсловом, яке відображає змінний когнітивний досвід, з чим важко не погодитися.

К. Альм-Арвіус кваліфікує станові дієслова як такі, яким властиве значення ознаки („градуальність як зростання чи спадання міри вияву ознаки” [7, с. 21]). Категоріальне значення ознаки притаманне зазвичай прикметникам. Саме прикметники мають розгорнуту парадигму градуальності і сполучаються з прислівниками, які позначають ступінь та міру. За номінативною специфікою ознаковими іменами є прикметники та дієслова. У традиційному філософському розумінні іманентні стани, такі як бажання, знання, почуття, розглядаються як ознаки [15, с. 108]. З. Вендлер вважає, що станами є справді ознаки, але лише такі, які передбачають попередній процес [15, с. 108]. Кожному стану повинен передувати процес, який його викликає. Знанню передують мислення, навчання, розуміння. Конструкцію be + Adj (be married, be hard) можна вважати станом, оскільки є процеси hardening, marrying [15, с. 108].

Схематично когнітивний процес можна представити таким чином:

1. Незнання як стан: to be ignorant, not to know.
2. Процес пізнання (мислення, розуміння, вивчення, осмислення): to learn, to think, to cogitate, to get to know, to learn to know.
3. Початок знання є динамічним: to start to know (knowing), to begin to know (knowing). And then suddenly I knew! Now I know it! [15, с. 112].
4. Пізнання як результат (подія): to get to know, to have known, to have learnt, to find out.
5. Знання як стан – результат пізнання: to know.
6. Знання як змінний стан, градуальна ознака: to hardly know, to know vaguely, to know very little; to know a little (a bit); grow to know, learn to know; to know increasingly, to know more and more; to know enough; to know exactly, to know very well, to know perfectly well.
7. Апогей, кульмінація знання (інколи недосяжна істина) як граничний стан: to know enough; to know exactly, very well, perfectly well.
8. Регрес у знанні як процес: forget, cease to know, no longer know.
9. Незнання як стан: to be ignorant.

Отже, увесь процес пізнання – рух до істини. Проте це може бути і рух від істини. Незнання також може мати процесуальне значення. Можна простежити замкнений когнітивний цикл: від незнання – до знання, від знання – до незнання. Стани чергуються з процесами. Однак, чітко окреслити межу практично неможливо. Аспектуальні класи пов'язані між собою відношенням наступності або каузації (дії породжують стани). Сформована думка не зупиняється у своєму розвитку, що обумовлено безмежністю людського пізнання. Для досягнення нового рівня змісту думки потрібна ментальна активність суб'єкта, в результаті чого ланцюг повторюється на вищому рівні.

Найбільш оптимальним способом визначення аспектуальної характеристики дієслова видається дієслівне заміщення. Для дієслів мислення, які позначають стан, найпоширенішим заміщувачем, згідно з З. Вендлером, є have [14, с. 42]. Дж. Росс та Д. Дауті пропонують розрізняти чотири типи предикатів З. Вендлера за допомогою

логічних предикатів: 1) стани – cause, 2) дії – do, 3) події – cause 4) досягнення – become [11, с. 51–62]. О.В.Огоновська, досліджуючи дієслівне заміщення в англійській мові, доходить висновку, з яким важко не погодитися. Дієслово know заміщується широкозначним дієсловом have у випадку статичного смислу дієслова know «знати». Його динамічний смисл «впізнавати» не заміщується [4, с. 41]. У випадку, коли згідно з нормативною граматиною дієслова, які виражають розумове сприймання, не актуалізуються у формі прогресиву, актуальність дії у них виражається не основною, а субститутною формою вираження, тобто моделлю be + vA [4, с. 70]. Модель be + vA є досить продуктивною у групі дієслів, які позначають ментальні стани: to be aware, to be cognizant, to be familiar, to be conscious, to be forgetful, to be oblivious, to be doubtful (of), to be suggestive, to be knowledgeable (about), to be au fait (with), to be concerned (about), to be understanding. Аналізуючи словникові дефініції, а також синонімічний ряд дієслова know, можна простежити такі варіанти моделі, як to be aware, to be familiar, to be conscious, to be knowledgeable (about), to be informed, to be au fait (with), to be acquainted (with), to be conversant (with), to be versed (in), to be skilled (in). Модель поширюється і на вживання лексеми у запереченні: not to know – to be ignorant, to be unaware, to be uninformed, to be unfamiliar.

Таким чином, можна твердити про неоднозначний характер аспектуального значення дієслова know та інших дієслів, які позначають інтелектуальні стани. У значенні цих дієслів інкорпоровані як статичні, так і динамічні семи. Залежно від контексту реалізуються або перші, або другі. У випадку статичного вживання заміщувачем дієслів стану виступає широкозначне дієслово have з іменниковим додатком (to have an idea, knowledge). У випадку ж динамічного вживання, заміщувачем виступає модель be + vA: He knows enough/very little about this subject. = He is aware/ ignorant of this subject.

Л.Б. Нефьодова вважає, що дієслівні компоненти дієслів розумової діяльності представлені трьома різновидами сем, які мають статус категоріальних сем розгорнутого рівня абстракції і перебувають у відношенні послідовної ієрархії: розрядні семи подійність/відносність, підрядні семи змінність/незмінність і предикатні семи використання/творення/отримання/володіння [3, с. 8]. Семи двох перших різновидів не отримують словесного вираження у дефініціях дієслів, які вивчаються. Вони імпліцитно існують у словесно оформлених предикатних семах і підказуються ними. Предикатні семи експлікуються вузьким колом дієслів-ідентифікаторів: use, make, get та have: reason – use the faculty of reason; estimate – make an approximate judgement; ascertain – get knowledge (of or that) with certainty; know – have knowledge. У структурно-семантичному відношенні предикатні семи є найважливішими, оскільки вони формують чотири типи пропозиційних структур дієслів розумової діяльності, на основі яких можна виділити чотири тематичні групи дієслів [3]:

- 1) дієслова зі значенням ментального процесу: use;
- 2) дієслова, які позначають розумові дії: make;
- 3) дієслова розумового сприйняття: get;
- 4) дієслова, які позначають інтелектуальні відношення: have.

Особливістю англійської мови можна вважати відсутність лексеми, яка б передавала динамічне значення „пізнавати” (подія за З. Вендлером). Це зовсім не означає, що носії мови інакше сприймають світ. Пояснення знаходимо в історії мови. Існувала лексема (ge)spáwan у давньоанглійський період, i-knowen та u-knowen у середньоанглійський період, які передавали динамічне граничне значення. Проте із занепадом системи флексій та появою аналітичних форм відбулося опущення префіксів і заміщення динамічного значення аналітичною формою – моделлю be (get)

+ vA або ж моноксемне заміщення: find out, learn. Тому при вивченні аспектуальних характеристик слід брати до уваги особливості сполучуваності лексем (get to know). Особливості форми know накладали обмеження на можливість її вживання в аналітичній формі прогресиву. Хоча існує герундій, дієприкметник knowing. Очевидно, що не останню роль відіграло випадання щільного k перед носовим сонорним n. У германських та романських мовах значення пізнання передається часто за допомогою префіксів, які виконують перфективну функцію та позначають граничність: наприклад, erkennen, bekennen у німецькій мові. Непродуктивність префіксації, за рахунок якої виражалось динамічне та dokonane значення, в англійській мові було компенсовано аналітичною формою перфекта have known. Форма have known часто фіксована у словниках при тлумаченні значень, що дає підстави розглядати її не лише як граматичну форму, а й як заміщувача втраченої лексеми.

Контекстуальне функціонування дієслів, що вивчаються, може не лише забезпечити умови для актуалізації системного значення, але й викликати різні зміни в системному значенні тієї чи іншої одиниці. Модифікуючий контекст реалізує насамперед емоційно марковані вживання дієслів стану у прогресиві. В сучасній англійській мові простежується тенденція до зростання вживання прогресиву (спочатку в усному, поступово у писемному мовленні). Існує думка про те, що все частіше аномалії у вживанні прогресиву, особливо через емотивне вживання, свідчать про поступовий занепад існуючої аспектуальної системи [9, с. 39].

Кількісний аналіз прогресивного вживання когнітивних дієслів у Британському Національному Корпусі здійснювався на основі 30 найчастотніших у корпусі дієслів лексико-семантичної групи, що досліджується. Виявлено, що найчастотнішим дієсловом є think (thinking – 740 лемавживань). Очевидно, що значна їх частина актуалізує процесуальне значення. В усній частині корпусу частотні показники вищі: knowing (61756), thinking (52383) належать до найчастотніших дієслів. До найменш поширених лемавживань можна віднести seeming(0), supposing (0), reckoning (0), minding (4), noticing (6), imagining (9), believing (13), deciding (16), understanding (18), meaning (19), в усній частині корпусу – considering (1238), reckoning (1090), imagining (1017), noticing (1008). Помітні розбіжності у показниках частотності цілого корпусу та його усної частини. Прогресивне вживання більш поширене в усній частині. Кожна лексема залежно від гнучкості семантики виявляє індивідуальну здатність вживатися у прогресиві. При цьому когнітивні дієслова не входять у перелік 30 найчастотніших дієслів, які вживаються у прогресиві. Індивідуальна частота лемавживання у прогресиві у процентному відношенні найнижча у seeming (0,0004%), knowing (0,053%), meaning (0,071%), supposing (0,072%), reckoning (0,18%), minding (0,19%), believing (0,43%), remembering (0,53%), noticing (0,61%), seeing (0,73%), understanding (0,74%), forgetting (0,82%), imagining (0,89%). За аспектуальною характеристикою це переважно стани та досягнення (remember, notice, forget). Як видно, досягнення частіше вживаються у прогресиві, ніж стани. Проте слід врахувати, що дієслова remember та forget можуть позначати і стани.

Г.Стенпяк зараховує подібні нетипові випадки до периферії вживання прогресиву, яка розширюється та поповнюється за рахунок переосмислення такого поняття, як стативні дієслова. У когнітивних дієслів стану помічено [13]:

- 1) процесуальне вживання;
- 2) фатичне (phatic) вживання;
- 3) «непряме» (tentative) вживання;
- 4) ідіоматичне вживання.

У реченні I'm understanding more about quantum mechanics as each day goes by [9, с. 36] дієслово understand реалізує не стан, а змінний процес, окремі фази якого

відрізняються одна від одної. Тривалий вид спрямований на реалізацію градуального значення. Показово, що *know* не може вживатись у прогресиві в такому випадку. Фатичне вживання простежується у сполученнях типу *I was just thinking*, так званих “empty clauses”, “gap-fillers”, дискурсних маркерах, спрямованих на підтримання невимушеної розмови: *I was just thinking what a good thing it is I've got my diary*. „Непряме” вживання передає ввічливе прохання або обережне зауваження: *I am hoping, I am wondering...* З *actually* прогресив вживається для обережного виправлення співрозмовника: *I was thinking more in political rather than scenic terms actually*. У наведеному прикладі можна говорити про статус ідіоми у *preterit progressive*, що підтверджується високою частотою вживання та високим ступенем природності [13, с. 41]. Прогресивне вживання для вираження ввічливості досить характерне для дієслів, які позначають ментальні стани.

Отже, поділ на стативні та динамічні дієслова є значною мірою умовним, будь-яка аспектуальна класифікація дієслів – недосконалою. Аспектуальна характеристика дієслів значно складніша: історично та контекстуально обумовленою. Чи не єдиним ефективним способом її встановлення видається дієслівне заміщення. Когнітивні дієслова в сучасній англійській мові потенційно аспектуально гнучкіші, можуть виражати увесь набір аспектуальних характеристик. Аналіз емпіричних корпусних даних підтверджує тенденцію до зростання вживання стативних когнітивних дієслів у прогресиві. Таким чином, дослідження аспектуальності як семантико-граматичної категорії дієслова дає можливість простежити приховані процеси, які відбуваються у відносно статичній граматичній системі мови.

1. Бацевич Ф. Семантика і прагматика ментальних перформативів української мови // Мовознавчі студії (Матеріали конференцій НТШ у м. Львові. Філологічна секція). – Львів, 2002. – С. 28-46.
2. Булыгина Т. В., Шмелев А. Д. Ментальные предикаты в аспектологии // Логический анализ языка: Проблемы интенциональных и прагматических контекстов. – М.: Наука, 1989. – С. 31-54.
3. Огоновська О. В. Дієслівне заміщення в англійській мові. – Львів: Світ, 1991. – 128 с.
4. Нефедова Л. Б. Статические и динамические аспекты глагольной семантики в современном английском языке. – Автореферат дис. на соиск. уч. степени канд. филолог. наук. – М., 1983. – 23 с.
5. Рябцева Н. К. Мысль как действие, или риторика рассуждения // Логический анализ языка. Модели действия. – М.: Наука, 1992. – С. 60-69.
6. Станкевич В. Л. Ментальные глаголы в русском языке: состав, структура, семантический объем (в сопоставлении с белорусским). Автореферат дис. на соиск. уч. степени канд. филолог. наук. – Минск, 1991. – 28 с.
7. Alm-Arvius Ch. *We Shall Soon Grow to Know Each Other Better: Know, a Gradable Verb* // *An International Master of Syntax and Semantics*. – Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis, 2004. – P. 21-30.
8. Austin J. L. *How to Do Things with Words*. – London: Clarendon Press, 1962. – 167 p.
9. Comrie B. *Aspect*. – Cambridge University Press, 1985. – 142 p.
10. Greenbaum S., Quirk R. *A Student's Grammar of the English Language*. – Longman Press, 1991. – 490 p.
11. Dowty D. R. *Temporary Restrictive Adjectives* // *Syntax and Semantics*. – New York: Academic Press. – 1972. – №1. – P. 51-62.
12. Parsons T. *Events in the Semantics of English: A Study in Subatomic Semantics*. – Cambridge, MA: MIT Press, 1990.
13. Stepniak G. *On Non-Prototypical Uses of the Progressive in English* // *Acta Universitatis Lodzianensis, Folia Linguistica Anglica, "Linguistic Theory and Applications"*, 1, 1998. – P. 25-60.
14. Vendler Z. *Say What You Think*. – In: *Readings in Linguistics: Aspects of the Theory of Grammar* / Ed. by E.Starikova, N.Rayevskaya, L.Medvedeva. – K.: Вища школа, 1984. – P. 31-45.
15. Vendler Z. *Verbs and Times* // *Linguistics in Philosophy*. – Ithaca, NY: Cornell University Press, 1967. – P. 97-121.

**АСПЕКТУАЛЬНЫЕ ХАРАКТЕРИСТИКИ
КОГНИТИВНЫХ ГЛАГОЛОВ В АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ****Ирина Дилай***Львовский национальный университет имени Ивана Франко*

В статье рассматриваются аспектуальные классы когнитивных глаголов английского языка. Внимание сосредоточено на аспектуально неоднозначных глаголах – когнитивных глаголах залога, которые допускают использование в формах длительного вида при соответствующей контекстуальной поддержке. Установлены номинативные предпосылки и влияние исторических языковых процессов на формирование состава стативных глаголов в современном английском языке. Предложены способы распознавания аспектуальной характеристики глаголов. На основе фактического материала доказана условность таксономического деления глаголов по аспектуальному признаку.

Ключевые слова: аспектуальность, когнитивные глаголы, стативные глаголы, аспектуальные классы глагола, перформативы, глагольное замещение, градуальность.

**THE ASPECTUAL CHARACTERISTICS
OF ENGLISH COGNITIVE VERBS****Iryna Dilay***Ivan Franko National University in Lviv*

The article deals with aspectual classes of English cognitive verbs. It focuses on the aspectually ambiguous verbs, i. e. cognitive stative verbs which allow for the formation of the progressive forms in certain contexts. Verbal substitution has been viewed as an effective means of the verb's aspectual identification. The collected evidence reveals relative conventionality of aspectual verbal taxonomies.

Key words: aspectuality, cognitive verbs, stative verbs, progressive aspect, performatives, verbal substitution.

Стаття надійшла до редколегії
23.09.2008 р.

Статтю прийнято до друку
15.01.2009 р.